

Otázky: Státní závěrečné zkoušky dle předmětů

(V souladu s akreditačním spisem návrh otázek (okruhů) zpracoval prof. PhDr. Dušan Katuščák, PhD)

Studijní program: **Knihovnictví**

(ISCED F 0388 Interdisciplinární programy a kvalifikace zahrnující společenské vědy, žurnalistiku a informační vědy)

OKRUHY (67 otázek)

1. **Knihovnické a informační procesy a služby – předměty**
  - 1.1. **Doplňování a zpracování knihovního fondu (5 otázek)**
    - 1.1.1. Funkce veřejné knihovny a její knihovní fond, zásady tvorby knihovního fondu, typy a formy dokumentů v knihovním fondu, rozsah a obsah knihovního fondu, financování nákupu knihovního fondu, aktualizace knihovního fondu, hodnocení využití knihovního fondu, revize knihovního fondu.
    - 1.1.2. Mezinárodní trendy v katalogizační politice, jejich národní interpretace a implementace včetně podílu na tvorbě národní katalogizační politiky.
    - 1.1.3. Činnost katalogizátora: Druhá analýza dokumentu a určení pramenů popisu. Využívání českých a zahraničních informačních zdrojích, stažení záznamu, obsahová analýza, klasifikace a indexování dokumentu
    - 1.1.4. Tvorba a zápis dat úplného jmenného a věcného katalogizačního záznamu pro všechny druhy dokumentu včetně vzácných tisků a rukopisů; Tvorba, kontrola a harmonizace jmenných a věcných autorit. MARC 21 a RDA.
    - 1.1.5. Obsah činnosti knihovníka akvizitéra a katalogizátora/bibliografa a jejich kompetence. Odborné činnosti a operace knihovníka a katalogizátora akvizitéra v práci s modulem akvizice v některém integrovaném knihovním systému knihovny.
  - 1.2. **Bibliografické systémy (5 otázek)**
    - 1.2.1. Výměna bibliografických informací a funkce bibliografické komunikace – bibliografický popis, bibliografický záznam, bibliografický údaj, formy a typy bibliografických údajů, iniciativy, formáty a prostředky mezinárodního sjednocení bibliografických záznamů
    - 1.2.2. Dokumentografické informační systémy – terminologické vymezení a související pojmy, technologické aspekty dokumentografických systémů, modely a architektura dokumentografických informačních systémů, tvorba, produkce a zpřístupnění dokumentografických systémů
    - 1.2.3. Národní a mezinárodní souborné katalogy, národní bibliografie, vysvětlení termínů, zástupci, funkce, manažery osobních bibliografií, stručná historie a vývoj souborných katalogů a národních bibliografií, Česká národní bibliografie
    - 1.2.4. Polytematické a oborové dokumentografické systémy pro oblast STM, pro oblast knihovnictví, systémy pro šedou literaturu, patentové a normativní dokumenty, citační rejstříky, databázová centra – obecné vymezení, dělení, přínos, popis vybraných zástupců. Efektivní vyhledávání v dokumentografických systémech – možnosti vyhledávání, vývoj vyhledávacích rozhraní, vyhledávací nástroje, funkce databází, indexace, typy a triky, rešerše
  - 1.3. **Organizace a řízení projektů (4 otázky)**

- 1.3.1. Stručná historie řízení projektů – počátky projektového řízení, racionalizace řízení projektů 19. stol., 20. stol., projekt, projektové řízení – projektový trojúhelník, plán projektu, harmonogram projektu, cíl projektu.
- 1.3.2. Současné standardy řízení projektů, PMBOK, IPMA, ISO 10006, PRINCE2
- 1.3.3. Digitalizace – Hlavní procesy: Plánování projektu digitalizace. Výběr zdrojového materiálu na digitalizaci. Příprava na digitalizaci. Zacházení a práce s originály. Proces digitalizace. Formáty dat. Uchovávání originálního digitálního materiálu. Zveřejnění. Práva duševního vlastnictví a copyright. Management projektů digitalizace
- 1.3.4. Metadata v digitální knihovně. Druhy metadat. Deskriptivní, strukturální, technické, ochranné, administrativní. Standardy pro metadata Dublin Core, METS, MODS, PREMIS, FOXML (Fedora), metadata pro digitální zdroje a jejich využití v praxi.

1. Organizace a řízení veřejných knihoven (9 otázek)

- 1.1. **Teoretická východiska managementu. Vývoj názorů na řízení lidí, hlavní představitelé. Klasický management. Manažerská věda. Manažeri a jejich prostředí. Osobnost a role manažera. Vliv temperamentu na osobnost manažerů. Pracovní prostředí.**
- 1.3.5. Pracovněprávní vztahy. Základní řídicí dokumenty a interní předpisy týkající se knihovny a zaměstnanců. Struktura a obsah manažerské práce. Manažerské dovednosti. Týmy, jejich tvorba a řízení. Řídící komunikace.
- 1.3.6. Personální management. Marketingové techniky vhodné pro prostředí veřejných knihoven. Marketingové výzkumy a jejich metodologie. Marketingová komunikace. Budování značky knihovny. Fundraisingové techniky.
- 1.3.7. Služby knihoven: Klasifikace knihovnických a informačních služeb, veřejné knihovnické a informační služby, služby veřejných knihoven zdravotně postiženým čtenářům, druhy služeb pro zdravotně postižené čtenáře
- 1.3.8. Zákony související s činností knihoven, zejména s poskytováním veřejných knihovnických a informačních služeb, Zákon ze dne 29.června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) a prováděcí vyhláška č. 88/2002 ke knihovnickému zákonu
- 1.3.9. Legislativa a usměrnění týkající se knihovnických služeb. Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, Zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, Standard veřejných knihovnických a informačních služeb, Směrnice IFLA – Služby veřejných knihoven
- 1.3.10. Digitální repozitáře. Např. DSpace, Invenio, Kramerius, Greenstone, Tainacan, Islandora aj. Digitální knihovny v ČR. Projekty, systémy a služby Gutenberg, Europeana, Světová digitální knihovna, Google Books, Manuscriptorium, Česká digitální knihovna (ČDK) – Kramerius.
- 1.3.11. Dlouhodobé uchování digitálních děl (LTP). Dlouhodobá archivace: technologické uchování, technologická emulace, migrace údajů.
- 1.3.12. Ochrana knihovnických fondů a kulturního dědictví. Faktory degradace a ohrožení. Základní požadavky na stavbu a prostředí. Doporučené parametry klimatu. Základní požadavky na budovu. Zásady manipulace a uložení. Havárie a živelní katastrofy (řešení). Metody ochrany dokumentů (konzervování). Prevence, čištění, sterilizace, deacidifikace, restaurování, lyofilizace, ochranné obaly aj.

2. Teorie knihovnictví a informační vědy – předměty

2.1. Sociální komunikace (3 otázky)

- 2.1.1. Vymezení základních pojmů sociální komunikace – kódování, dekódování, komunikační kanál, entropie, redundance, šum. Teorie informace – Claude Shannon, digitální reprezentace, entropie a informační obsah.
- 2.1.2. Sociální komunikace – komunikační proces, komunikace u lidí a u zvířat, řeč a myšlení, funkce sociální komunikace.
- 2.1.3. Realizace sociální komunikace v elektronickém prostředí – kybernetika, teorie sítí a nová média, sítě malého světa, informační epidemie.

2.2.

2.2 Informační věda (5 otázek)

- 2.2.1. Vymezení předmětu informační vědy. Vývoj a periodizace informační vědy. Vymezení rozdílů mezi informační vědou a informatikou. Charakteristika sociální informatiky. Základní teoretická vymezení významu pojmu informace.
- 2.2.2. Evolučně ontologické pojetí informace, dva ontické řády (informace přirozená a sociokulturní). Capurrovo informační trilema a jeho řešení prostřednictvím evolučně ontologického konceptu informace.
- 2.2.3. Informace a kybernetika. Přínos Norberta Wienera. Statisticko-quantitativní pojetí informace Clauda E. Shannona. Přenos informace v modelu komunikace. Informace jako data. Informační šum při přenosu informace. Digitální informace a digitální informační technologie. Kvantová informace a qubit.
- 2.2.4. Informatizace společnosti a její vliv na poznání, zdraví, ekonomiku, distribuci moci a sociální stratifikaci. Virtuální a rozšířená (augmentovaná) realita. Informační věda a umělá inteligence. Definice umělé inteligence, slabá a silná umělá inteligence. Turingův konverzační test a myšlenkový experiment Čínského pokoje (John Searle). Transhumanismus a extropiánství. Bod technologické singularity.
- 2.2.5. Vývoj a vymezení informační etiky. Cíle informační etiky a její význam. Etické kodexy v informační etice (Desatero počítačové etiky, kodex ALA, kodex ACM, netiketa – netiquette Virginie Shea, novinářský kodex). Zásady práce v infosféře podle L. Floridiho. Obecné zásady informační etiky. Mikroetické a makroetické problémy v informační etice (právo na informace vs. ochrana soukromí, elektronické "šmírování", porušování citačních zásad a plagiátorství, problém cenzury, etické problémy reklamy, spamy, hoaxy a lživé informace, agresivní počítačové hry, hacking a cracking, digitální rozdělení společnosti, informační technologie a životní prostředí).

2.3. Informační politika (3 otázky)

- 2.3.1. Digitální agenda Evropské unie. Víze, programy, projekty, výsledky informační politiky v České republice. Stav informatizace v některých odvětvích (veřejná správa, školství, kultura, media, zdravotnictví, bankovní sektor, doprava ap.)
- 2.3.2. Informační společnost, pojetí informace a informatiky. Informační systémy a technologie, charakteristika a klasifikace. Podnik v informační společnosti, funkční oblasti ve struktuře podniku, informační potřeby a informační toky, význam IS/IT pro adaptabilitu podniku v konkurenčním prostředí
- 2.3.3. Pojetí strategických informačních systémů, informační strategie podniku – její formování, plánování a realizace. Informační management - vývoj a současné chápání pojmu. Podnikové informační systémy - ERP, SCM, CRM. Podnikové informační systémy - ECM, e-Business.

2.4. Úvod do studia knihovnictví (6 otázek)

- 2.4.1. Poslání knihoven a jejich postavení v společnosti. Instituce kulturního dědictví v zemi. Národní legislativa týkající se knihoven a institucí kulturního dědictví. Hlavní odborné procesy v informačních institucích. Knihovna jako systém pro příjem, zpracování, uchování a distribuci informací a znalostí. Hlavní, vedlejší a řídicí procesy v knihovnách s ohledem na typ knihovny
- 2.4.2. Vývoj knihovnictví jako oboru v Česku před a po roku 1918.
- 2.4.3. Knihovnicko-informační služby - primární, sekundární, terciární a doplňkové služby knihoven, služby knihoven pro specifické typy uživatelů. Kompetence pracovníků v paměťových institucích, přehled činností a rolí nezbytných pro zajištění provozu knihovny.
- 2.4.4. Informační a komunikační technologie v paměťových institucích - Automatizované knihovní systémy, on-line katalogy knihoven, výměna knihovnických metadat včetně mezinárodní výměny, metadatové standardy, dokumentografické a faktografické informační systémy, digitalizace a digitální knihovny, technologie pro ochranu knihovního fondu.
- 2.4.5. Trendy v knihovnictví. Knihovna jako centrum služeb pro komunity - komunitní knihovny a jejich pojetí, funkce a poslání komunitních knihoven v ČR, EU a ve

světě. Koncepce rozvoje knihoven pro roky 2021 až 2027 s výhledem do roku 2030 - pilíře a priority.

- 2.4.6. Knihovnická a informační studia v Evropě a v ČR. Standardní obsah vzdělávání. Jádru odboru knihovnické a informační vědy (knihovnicko-informačních studií). České knihovnické časopisy.

2.5. Elektronické informační zdroje (3 otázky)

- 2.5.1. Informační zdroj (pojem, charakteristika termínu). Elektronický informační zdroj (EIZ) a jeho vztah k digitalizaci a digitálnímu prostředí. Dělení EIZ podle způsobu přístupu, podle obsahu, podle způsobu vydávání, podle dostupnosti. Příklady.
- 2.5.2. Databáze - profesionální licencované informační zdroje versus volně přístupné informační zdroje. Vliv prostředí internetu na dostupnost EIZ. Druhy databází jako EIZ. Významné světové oborové databáze. EIZ na národní úrovni, jejich producenti, poskytovatelé a přístupové cesty k nim. EIZ pro oblast knihovnictví ve světě a v ČR. Příklady.
- 2.5.3. Stručný nástin historie EIZ ve světě a u nás. Etapy vzniku a používání EIZ. Vývoj uživatelských rozhraní EIZ a vývoj interakce člověka (uživatele) s EIZ. Víze budoucích informačních zdrojů..

2.6. Knihovnická legislativa (4 otázky)

- 2.6.1. Legislativa, knihovny a společnosti. Principy legislativy v knihovnicko-informační oblasti. Knihovnická legislativa - mezinárodní vývoj a harmonizace v ČR. Historický vývoj knihovnických zákonů v ČR – podstatné charakteristiky
- 2.6.2. Vývoj ostatních právních předpisů platných pro knihovnicko-informační instituce. Legislativa k povinnému výtisku – charakteristika, vymezení a praktické uplatnění. Autorské právo a související dokumenty
- 2.6.3. Vládní koncepce a strategie rozvoje knihoven v ČR. Uplatnění koncepcí a strategií v praxi a při praktické činnosti knihoven v ČR
- 2.6.4. Mezinárodní standardy týkající se dokumentace a knihovnictví (ISO a národní standardy)

3. Knižní a literární kultura – předměty

3.1. Čtenářství a čtenářská gramotnost (4 otázky)

- 3.1.1. Čtení, četba, čtenář, čtenářství a čtenářská gramotnost. Typologie čtenářů, typy čtení. Cenzura a bibliokaust. Průzkumy čtenářství v České republice.
- 3.1.2. Informační krize. Teorie a praxe tzv. informačního jádra. Rychlost čtení a její měření. Racionální čtení. Historie tzv. rychlého čtení.
- 3.1.3. Viitaniemiho model procesu čtení a jeho aplikace. Kybernetický model čtení. Čtení a psychické procesy (paměť, pozornost, motivace). Kritické čtení, kreativní čtení a metody jejich cvičení. Metoda SQ3R a PQ4R. Robinsonova metoda. Orientační čtení, kurzorické čtení, selektivní čtení a jejich aplikace. Typografie a její vliv na čtení.
- 3.1.4. Konceptuální mapy, sémantické mapy, myšlenkové mapy a jejich aplikace v procesu čtení.

3.2. Dějiny knihoven a knihovnictví (7 otázek)

- 3.2.1. Historie a současnost vybraných pomocných věd historických: paleografie, kodikologie, knihověda, diplomatika a historická chronologie.
- 3.2.2. Vývoj knihoven a dokumentová komunikace období starověku, středověku a novověku. Role písma a knihy jako komunikačního média. Typologie písma v období starověku až novověku Evropě a českých zemích. Recepty psaného textu v širších vrstvách obyvatelstva v historii a současnosti, první knihovny.
- 3.2.3. Podoba knihy z hlediska užitých psacích látek a nástrojů. Psací materiály a potřeby, jejich výroba. Knižní vazba. Ilustrační techniky (iluminace, dřevořez, mědiryt, oceloryt, ilustrační techniky 19. a 20. století), základy preventivní péče o knižní fondy.

- 3.2.4. Knihovny období středověku. Významná skriptoria v českých zemích a v Evropě a jejich produkce. Nejvýznamnější rukopisy evropského a českého středověku.
- 3.2.5. Tištěná kniha. Knihotisk v Evropě a v českých zemích jako prostředek masového a intenzivního šíření informací ve společnosti. Tiskařské technologie užívané před Gutenbergem ve východní Asii a západní Evropě (deskotisk). Technologie tisku J. Gutenberga, inkunábule, paleotypy a staré tisky. Evropské tiskárny 15.-16. století a jejich produkce.
- 3.2.6. Produkce českých a evropských tiskáren v českých zemích - soukromé a institucionální tiskárny 16. - 18. století; knižní kultura v době českého národního obrození. Jednolist jako prostředek masové komunikace v raně novověkém a novověkém období. Periodický tisk ve společnosti českých zemí a Evropy 18.-20. století. Četba a čtenářství v 15-20. století.
- 3.2.7. Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích - vznik, vývoj a poslání veřejných a spolkových půjčoven a knihoven od konce 18. a v 19. století; vývoj veřejného knihovnictví v letech 1918—1938 Zákon o veřejných knihovnách obecních z roku 1919. Základní tendence vývoje veřejného knihovnictví po roce 1945.

3.3. Novější světová literatura (4 otázky)

- 3.3.1. Romantismus a jeho národní i žánrové proměny. Sentimentalismus a evropské pojetí humanismu. Realismus a naturalismus – charakteristika a jejich národní varianty. Psychologický román. Proměny estetického, myšlenkového i nacionálního milieu na konci století - tzv. *fin de siècle*.
- 3.3.2. Literární směry a proudy - avantgardní umělecké směry a hnutí: expresionismus, kubofuturismus, dada, surrealismus koncepce a představitelé Moderna a avantgarda. Angloamerický modernismus. Umělecký a filozofický existencialismus, jeho představitelé, absurdita a grotesknost.
- 3.3.3. Americká tradice a hledání nových způsobů literárního výrazu. Vznik a vývoj magického realismu v latinské Americe a jeho současné polohy.
- 3.3.4. Problematika postmoderny a její významní autoři. Postkoloniální literatura (Afrika, Asie, Austrálie, Kanada) a literatura etnických menšin v Evropě a USA

3.4. Digitální čtení a hypertext (4 otázky)

- 3.4.1. Problematika teorie digitálního čtení. Psaní. Čtení. Tvorba digitálních dokumentů.
- 3.4.2. Analogové a digitální dílo. Podstata digitálního díla. Znaky a znakové sady (kódování UNICODE). Specifika digitálního textu a kybernetičnost výrazu.
- 3.4.3. Knihovny a e-vypůjčky, e-knihy. Portál www.ereading.cz.
- 3.4.4. Digitální kompetence. Digitální gramotnost. Mediální gramotnost. Gramotnost digitální tvorby.
- 3.4.5. Digitální čtečky a tablety. Formáty MOBI, ePUB, PDF ai. Vlastnosti hardwaru čteček.

4. Tematický okruh povinně volitelných předmětů – výběr jednoho z předmětů (6 otázek)

4.1. Česká literatura 20. století (5 otázek)

- 4.1.1. Moderna v české literatuře. Moderní literární směry v literatuře. Problém dekadence. Symbolistická poezie a proměny lyriky na počátku 20. století. Naturalismus a secese.
- 4.1.2. Drama na přelomu století a v meziválečném období. Předválečná moderna, civilismus. Experimenty v próze dvacátých let. Od proletářské poezie k poetismu a surrealismu. Česká próza 30. let. Literární kritika v meziválečném období. Literatura v období nacistické okupace
- 4.1.3. Poválečná literatura 1945-1948. 50. léta, literatura ve znamení sorealismu.
- 4.1.4. Literatura samizdatu a exilu 1948-1968. Román a povídka 60. let. Lyrika od skupiny Května po nástup normalizace. Literatura v období normalizace 70.-80. let. Problematika „šedé zóny“

4.1.5. Literatura samizdatu a exilu 1970-1989: próza. Literatura samizdatu a exilu 1970-1989: poezie. Česká drama v poválečném půlstoletí. Významné literární edice, časopisy a nakladatelství; literární kritika. Literatura severní Moravy a českého Slezska

4.2. Literární komunikace (1 otázka)

4.2.1. Funkce literatury. Pojem a model literární komunikace. Literární druhy a žánry. Text, jazyk, znak, styl. Metatext. Autor. Dílo. Čtenář. Estetickost výrazu. Věcnost výrazu. Faktičnost výrazu. Pojmovost výrazu. Kybernetičnost (digitálnost) výrazu.